

Gözaltında Kaybetmeler ve Adalet Mücadelesi

Maside Ocak

Hafızayı Diri Tutanların
Adıdır Cumartesi
Anneleri/İnsanları

Jiyan Tosun

Hanım'ın Çocukları

Derya Bozarslan

31 Yıldır Sürülen İz:
Onarıcı Adaletle Doğru
Hakikati Ararken

Gülseren Yeleri

17-31 Mayıs Gözaltında
Kayıplara Karşı Mücadele
Haftası: Türkiye'de Hakikat,
Adalet ve Barışın İmkânları

Elif Bulut

Gezinin Ruhu Üzerimizde
Dolaşıyor

Yüksel Mutlu

CHP - Mutlak Butlan

İÇİNDEKİLER

- 1** **Hafızayı Diri Tutanların Adıdır Cumartesi Anneleri / İnsanları**
Maside Ocak
- 4** **Hanım'ın Çocukları**
Jiyan Tosun
- 7** **31 Yıldır Sürülen İz: Onarıcı Adalete Doğru Hakikati Ararken**
Derya Bozarıslan
- 15** **17–31 Mayıs Gözaltında Kayıplara Karşı Mücadele Haftası: Türkiye'de Yüzleşme, Adalet ve Barışın İmkânları**
Gülseren Yoleri
- 19** **Gezinin Ruhu Üzerimizde Dolaşıyor**
Elif Bulut
- 23** **CHP – Mutlak Butlan**
Yüksel Mutlu

Hafızayı Diri Tutanların Adıdır Cumartesi Anneleri/İnsanları

Maside Ocak-31 Mayıs 2026

Bize yıllardır “Unutun” diyorlar. “Hayatınıza devam edin” diyorlar. Söyleyin bana, insan sevdiğine ait bir iz bulamamışken nasıl unutulabilir? Bir mezar taşı bile çok görülen bir ülkede yas nasıl tamamlanabilir? Bizim mücadelemiz biraz da bu yüzden hafızayı koruma mücadelesidir. Çünkü unutmak, kayıplarımızın ikinci kez kaybedilmesi demektir

1995 yılının Newroz’unda hayatımız ikiye bölündü. Bir yanı, ağabeyim Hasan Ocak’ın sesiyle, gülüşüyle, umutlarıyla kalan hayattı. Diğer yanı ise karakol kapılarında geçen günlerin, inkârın, cevapsız bırakılan soruların ve hiç dinmeyen özlemle çevrelenen bir hayattı. Hasan abim gözaltında kaybedildiğinde yalnızca bir insan kaybedilmedi; bizim evimizin ışığı, bu ülkenin vicdanı da karanlığa gömülmek istendi.

Abimi arama mücadelesi sadece bizim ailemizin mücadelesi değildi. Yokluğunun dayanılmaz ağrısıyla baş etme çabası sadece bizim ailemizin çabası değildi. Gözaltında kaybedilen sevdiklerimizin ardından; aynı arayışın, aynı acının içinde birbirimizi bulduk. Kimi oğlunu, kimi eşini, kimi kardeşini, kimi babasını arıyordu. Hepimizin elinde bir fotoğraf, dilinde aynı soru vardı: “Sevdiklerimiz nerede?”

İşte Galatasaray Meydanı gözaltında kaybedilenlerin hafızası oldu. Cumartesi Anneleri/İnsanları bu hafızayı diri tutanların adı oldu.

1995'ten bu yana her cumartesi o meydana yalnızca kayıplarımızın fotoğraflarını taşımadık. Acımızı, öfkemizi, özlemimizi ve inadımızı da taşıdık. Kimi zaman yere bırakılan bir karanfil olduk, kimi zaman titreyen bir annenin sesi... Ama her defasında devletin unutturmaya çalıştığı hakikati yeniden görünür kıldık. Çünkü Galatasaray Meydanı bizim için yalnızca bir meydan değildi; kayıplarımızın isimlerini hayatta tuttuğumuz, onları yeniden aramıza çağırdığımız bir hafıza mekânıydı.

27 Mayıs 1995'ten bu yana Galatasaray Meydanı'nda çok şey yaşadık. Annelerimizin elleri yaşlandı. Bazıları çocuklarının akıbetini öğrenemeden bu dünyadan ayrıldı. Cumartesi Anneleri'nin saçları beyaza dönerken devletin inkâr politikası da değişmedi. Ama değişmeyen başka bir şey daha vardı: Bizim kararlılığımız.

Yıllarca Galatasaray Meydanı'nda sessizce oturduk. Sessizliğimiz bazen en güçlü çığlık oldu. Çünkü biz orada yalnızca kendi kayıplarımız için bulunmadık; bir daha hiçbir insan gözaltında kaybedilmesin diye oturduk. Devletin gözetiminde kaybedilen insanların dosyalarında deliller araştırılmadı, tanıklar dinlenmedi, failer korundu. Sistemik cezasızlık, kayıplarımızın ardından örülen bir duvara dönüştürüldü. Ama biz her cumartesi o duvarın karşısına oturup hakikati yeniden söyledik.

Galatasaray Meydanı kimi zaman polis barikatiyle çevrildi. Bazen elimizdeki fotoğraflardan bile korktular. Gözlerimizin önünde annelerimize ters kelepçe takıldı, yerlerde sürüklendi, gözaltına alındı. Dünyanın neresinde olursa olsun, bir meydanda oturup kaybedilen evladını arayan annelerin bu uygulamalara maruz kalmaları kabul edilemez ama biz bunu da yaşadık.

700. hafta içimde kapanmayan bir yara olarak duruyor. Elimizde fotoğraflarımızla, her zamanki gibi sessizce meydanda oturmak isterken ağır bir saldırıyla karşılaştık. Annelerimiz darp edildi, kayıp yakınları ve hak savunucuları olarak gözaltına alındık. O gün yalnızca bize değil, toplumun hafızasına saldırıldı. Çünkü Galatasaray Meydanı, bu ülkenin inkârla yüzleşmek istemeyen tarihine karşı en güçlü vicdan alanlarından biridir.

Tüm engellemeler ve yasaklamalara rağmen kayıplarımızı aramaktan, hakikat ve adaleti istemekten, hafıza ve yas mekânımız Galatasaray'dan vazgeçmedik.

Çünkü biz o meydana yalnızca bedenlerimizle değil, kayıplarımızın hatırasıyla gidiyoruz. Orada Hasan'ın sesi var, annemin yeri göğü sarsan sessiz çığılığı var. Berfo Ana'nın direnci

var. Evladının kemiklerini ararken ömrünü tüketen Asiye Annenin, Elmas Annenin ve tüm kaybettiğimiz annelerimizin ısrarı var. Ve her cumartesi o meydanda kayıplarımız bizimle.

Bize yıllardır “Unutun” diyorlar. “Hayatınıza devam edin” diyorlar. Söyleyin bana, insan sevdiğine ait bir iz bulamamışken nasıl unutulabilir? Bir mezar taşı bile çok görülen bir ülkede yas nasıl tamamlanabilir? Bizim mücadelemiz biraz da bu yüzden hafızayı koruma mücadelesidir. Çünkü unutmak, kayıplarımızın ikinci kez kaybedilmesi demektir.

Bu ülkede insanlar devletin gözetimindeyken kaybedildi. İşte bizden bunu unutmamızı istediler. Biz unutmadık ve unutulmasın diye 31 yıldır ısrar ediyoruz.

Sevdiklerimizi kaybeden fail ve sorumluların cezasız bırakılmasına susalım istiyorlar. Dosyaları karartılıp, onlarla ilgili hakikat gizlenirken itiraz etmeyelim istiyorlar. Biz susmadık ve kaybedenleri affetmedik. Susmayacağız ve affetmeyeceğiz.

31 yıldır Galatasaray Meydanı’nda kayıp yakınları ve hak savunucuları olarak bu toprakların en onurlu adalet mücadelesini veriyoruz.

Sığınağımız annem Emine Ocak gibi annelerimizin bir kısmı artık aramızda değil. Onların taşıdığı fotoğraflar şimdi çocuklarının, torunlarının ellerinde. Çünkü bu mücadele yalnızca geçmişe ait değil; geleceğe bırakılmış bir insanlık sorumluluğudur.

Ben Hasan’ın kardeşi olarak biliyorum ki, kayıplarımızı geri getiremeyiz. Ama onların isimlerini yaşatabilir, onları kaybeden karanlığın normalleşmesine izin vermeyebiliriz.

Galatasaray Meydanı bu toprakların hafızasıdır. Orada annelerimizin gözyaşı var, kayıplarımızın adı var, bu ülkenin vicdanı var. Ve biz biliyoruz ki bir gün mutlaka gözaltında kaybedilen sevdiklerimiz kazanacak, hakikat ve adalet kazanacak. Çünkü biz hiç vazgeçmedik, vazgeçmeyeceğiz.

Hanım'ın Çocukları

Jiyan Tosun-31 Mayıs 2026

Biz Hanım'ın 5 çocuğu, annemizin her cumartesi günü evden çıkışını görürdük. Özel bir gündü cumartesi günü. Önceleri nereye gittiğini bilmezdik. Bir süre sonra onunla birlikte gitmeye başladığımız günleri hayal meyal hatırlıyorum. Annemizle birlikte, baba diyebileceğimiz ve babamızın adını telaffuz edebileceğimiz tek yer olan Cumartesi Meydanı'nda babamızı bulmaya gidiyorduk...

1995'ten bu yana her yıl 17-31 Mayıs tarihleri arasında anılan Gözaltında Kayıplar Haftası'nın 31. yılındayız.

Gözaltında Kayıplar Haftası için kendi kişisel hikâyemi yazmam istenmişti ama ben eşi gözleri önünde polisler tarafından kaçırılan ve 5 çocuğuyla baş başa kalan annem Hanım Tosun'un hikâyesini yazacağım.

Kürdistan'da Olağanüstü Hâl Kanunu'nun yürürlükte olduğu 1993 yılının Ekim ayı. Annem Hanım, Lice'den çıkıp hapishanede olan babamı ziyarete gider. Döndüğünde köyündeki evi askerler tarafından yakılmış, köy imamı olan babası öldürülmüştür. Annem, en büyüğü 12, en küçüğü ise henüz 2 yaşında olan beş çocuğuyla birlikte Diyarbakır merkeze göç eder.

Diyarbakır'da gözaltında kaybetmelerin, faili meçhul cinayetlerin ve işkencenin yaygın ve sistematik bir şekilde yaşandığı, güvenli bir hayat sürmenin mümkün olmadığı 1994

yılında hapishaneden çıkan babam Fehmi, Diyarbakır'a dönmek yerine doğrudan İstanbul'a gider. Kısa bir süre sonra bizi de yanına alır.

Böylece annem Hanım, köyünü ve babasını kaybetmesinin ardından, bir de dilini bilmediği; kendisini özgürce ifade edebildiği Zazacayı konuşma imkânından da mahrum kalacağı İstanbul'a göç etmek zorunda kalır.

Ancak İstanbul'a gelmek de o büyük korkunun gerçekleşmesini engelleyemez. 19 Ekim 1995 tarihinde, akşam yemeği için babamı beklerken birden onun "Beni öldürecekler!" çığlığını duyduk ve bu ondan duyduğumuz son şey oldu... Bu çığlık uzun yıllar boyunca Hanım'ı ve çocuklarını evin içinde derin bir sessizliğe mahkûm etti.

Annem Hanım, 31 yıl önce babamın ve bu çığlığa sebep olanların peşine düştü. O zamanlar annem Hanım'ın neler yaşadığını bilmeden onu evde beklerdik. Yıllar sonra, İHD ve Cumartesi Meydanı'nda (Galatasaray Meydanı) gözaltında zorla kaybetmelere karşın birlikte mücadele ettiği arkadaşlarından öğrendik babamı ararken neler yaşadığını. 2 yıl içinde evi yakılan, babası öldürülen ve ardından da kocası gözleri önünde polisler tarafından kaçırılan, 5 küçük çocuk annesi, 30'lu yaşlarında, derin bir yoksulluk içinde, dilini bilmediği bir şehirde tek başına kalan bir kadın sevgili annem Hanım... Önceleri tek başına, sonrasında ise İHD'deki hak savunucularıyla beraber, hiç değilse babamın naaşını bulmak için kaç kez morglara gitti, bazen evin yolunu bulamadı, tüm yaşadıklarına rağmen 5 çocuğu için hayatta kalma çabası...

Biz Hanım'ın 5 çocuğu, annemizin her cumartesi günü evden çıkışını görürdük. Özel bir gündü cumartesi günü. Önceleri nereye gittiğini bilmezdik. Bir süre sonra onunla birlikte gitmeye başladığımız günleri hayal meyal hatırlıyorum. Annemizle birlikte, baba diyebileceğimiz ve babamızın adını telaffuz edebileceğimiz tek yer olan Cumartesi Meydanı'nda babamızı bulmaya gidiyorduk...

Sevdiğimiz birinin ölümü, hele ki öldürülmesi, kuşkusuz en acı verici ve baş edilmesi en zor deneyimlerden biridir. Ölümle yüzleşme ve onu kabullenme süreci sevdiğimiz kişiye gerçek anlamda veda edebildiğimiz anda başlar. Bu an, genellikle sevdiğimiz kişiyi mezarına layıkıyla yerleştirdikten sonra başlar. Ardından gerçekleşen yas ritüelleri, dualar ve sevdiğimiz kişiyle manevi olarak kurulduğunu düşündüğümüz o seslenişler aracılığıyla acıyla baş etme süreci kolaylaşır, yas süreçlerine eşlik eden dayanışma ise yasin yükünü hafifletir. Sevdiğimiz kişiyi unutmayız ama ona ne olduğunu bilir ve zamanla ölümünü kabulleniriz.

Ancak gözaltında zorla kaybetmelerde bütün bunlar mümkün olmaz. Ne sevdiğiniz kişinin akıbetini öğrenebilirsiniz ne de ona veda edebilirsiniz. Ne sevdiğiniz kişinin öldüğünü kabul edebilirsiniz ne de yaşadığını. Ne çiçeklerle kuşatacağınız bir mezarınız ne de eğer inanılıysanız, sevdiğiniz kişinin ruhu için edebileceğiniz duanız vardır. Gözaltında kaybedilen kişi tamamen hukuk alanının dışında bırakılırken onu sevenler, yaşadıkları müddetçe sürececek olan büyük bir belirsizlik alanında bırakılır. Hanım ve onun 5 çocuğu, bu belirsizlik sürecinde sessizliğe gömüldük. Uzun yıllar, belki 15 belki de 20 yıl, baba kelimesini ve babamızın adını birbirimizin yanında söylemedik. Sanırım başkaları da bizi incitmemek için babamızın adını bizim yanımızda söylemedi ya da çocuk dünyamda öyle kaldı. Babam kaybedildikten sonra bizler Fehmi ve Hanım'ın çocukları değildik, sadece Hanım'ın çocuklarıydık. Yalnızca babamızı ararken, Cumartesi Meydanı'nda ve diğer kamusal alanlarda söyledik baba kelimesini ve babamızın adını.

Annem Hanım, babamı ararken başkalarının hakkını da savunan bir kadına dönüştü. Kendisine yaşatılan onca şeye karşı çok öfkeliydi ama kin tutmadı. Başkalarının benzer acılar yaşamamasını hiç istemedi, hakkaniyetini ve vicdanını kaybetmedi. Çocuklarına da kin tutmayı öğretmedi; kimden gelirse gelsin, bedeli ne olursa olsun haksızlık karşısında direnmeyi ve mücadele etmeyi öğretti. Cumartesi Anneleri/İnsanlarıyla birlikte yürüdüğü bu 31 yıllık mücadele tarihinde dayanışmanın bir parçası oldu. Annem, çok sevdiği eşi olan babamızı aramaktan hiç vazgeçmeyerek bize, zorla kaybetmenin yarattığı travmayla, bu büyük işkenceyle baş etmeyi öğretti, öğretmeye devam ediyor.

31 yıl önce, gözaltında zorla kaybetmelere karşı her cumartesi saat 12.00'de kırmızı karanfillerle sevdiklerimizin fotoğraflarını tutup sessizce oturmaya başladığımız o meydan, bizler için kocaman bir çığlık mekânı oldu. Evde birbirimizi üzmemek için babamızın adını anamazken, babamızın adını anabildiğimiz, yaşadığımız işkencenin acısını bir nebze olsun hafifleten bir mücadele alanı Cumartesi Meydanı.

Bu 31 yıllık süreçte annem artık yalnızca annem değil, o ve onun mücadele arkadaşları aynı zamanda mücadele arkadaşlarıma dönüştüler. Gözaltında zorla kaybetmelere karşı mücadele eden, tıpkı annem gibi çocuklarını Galatasaray'da büyüten Kiraz Şahin'in ve bugün artık aramızda olmayan diğer kadınların bıraktığı yerden, annemle birlikte mücadeleye devam ediyoruz.

31 Yıldır Sürülen İz: Onarıcı Adalete Doğru Hakikati Ararken

Derya Bozarlan-31 Mayıs 2026

Ölümün ardından başlaması gereken yas, Kürt illerinde çoğu zaman başka bir mücadeleye dönüşüyor. Otopside cenazenin teslimine, definden taziye kadar her aşama, devletin denetim ve baskı mekanizmalarının yeniden devreye girdiği bir alana dönüşüyor. Araştırmamız, bu “cenaze-defin-taziye-yas” döngüsünün doğal bir yas süreci olmaktan çıktığını, şiddetin yeni bir halkasına evrildiğini gösteriyor. Yaşam hakkıyla birlikte vedalaşma hakkı da gasp ediliyor

Bu yazıya başlarken tesadüfen önüme düşen bir haber, odağımı da belirledi. Yeni Yaşam Gazetesi'nin 28 Mayıs 2026 tarihli haberi[1], 29 Mayıs 1992'de evinden ayrıldıktan sonra sivil kıyafetli ve silahlı üç kişi tarafından zorla araca bindirilen ve kendisinden bir daha haber alınamayan İsmail Ağaya'nın annesini konu alıyordu. Batman'da her hafta “Kayıplar bulunsun, failer yargılansın” eylemine katılan Müfide Ağaya, 34 yıldır oğlunun akıbetini soruyor. “Halen oğlumu arıyorum. Kendisinden hiçbir iz bulamadım ama aramaktan da vazgeçmedim” diyen Müfide annenin sözleri, onlarca yıldır sonuçsuz bırakılmış bir hakikat arayışını özetliyor.

Müfide Ağaya'nın hikâyesi bugüne özgü değil. 1980'lerden başlayarak, 90'larda Kürt illerinde büyük bir ivme kazanan zorla kaybetmeler; dönemin ağır insan hakları ihlalleri ve etkileri bugüne taşınan derin bir toplumsal yara olarak varlığını sürdürüyor. Aradan geçen onlarca yıla rağmen ailelerin aynı soruları sormaya devam etmesi, hakikatin hâlâ açığa çıkarılmadığını gösteriyor. Bu süreklilik, geçmişten gelen cezasızlık geleneğinin bugünkü inkâr, sessizlik ve güvensizlik biçimlerine de işaret ediyor.

Hakikat Adalet ve Hafıza Merkezi olarak yürüttüğümüz “Adalet İyileştirir”[2] çalışması süresince 2000’li yıllarda Kürt illerinde yaşanan yaşam hakkı ihlallerini belgelerken, karşılaştığımız tanıklıklar ile 90’ların zorla kaybetme deneyimleri arasında güçlü bir süreklilik hattı bulunduğunu gördük. Bu yazıda, o hattı izleyerek kayıp yakınlarının hakikat, adalet ve yas taleplerinin neye karşılık geldiğini; “adalet” kavramının onlar için ne anlama geldiğini tartışmaya açmak ve görünür kılmak istiyorum. Ayrıca; geçiş dönemi adaletinin hem hukuki hem psikolojik hem de toplumsal bir onarım meselesi olduğunu, ailelerin ‘yas tutabilme hakkı’ nın neden bu tartışmanın merkezinde durduğunu ve tüm bu süreçlerin devletle ve resmi mekanizmalarla kurulan güven ilişkisini nasıl şekillendirdiğine değineceğim.

Türkiye’de insan hakları ihlalleri söz konusu olduğunda mağdurların ve yakınlarının yürüttüğü hukuki mücadeleler, onlarca yıldır benzer engellerle karşılaştı: yetersiz soruşturmalar, dosyaların mahkemeye taşınmasındaki güçlükler, davaların yıllarca sürüncemede kalması ya da zamanaşımı nedeniyle düşmesi. Geçiş dönemi adaleti ufkunun eksik veya bulanık olduğu bir dönemde yaptığımız derin saha araştırmaları ve yazdığımız raporlar[3], 2000’li yılların yaşam hakkı ihlallerinde de aynı mekanizmaların farklı biçimlerde işlediğini ortaya koyuyor. Sosyo-ekonomik koşullar değişmiş, siyasal konjonktür dönüşmüş olsa da yapısal tablo büyük ölçüde sabit kalmış; ihlaller belgelenmiş, fakat cezasızlık devam etmiştir.

Bu yapısal tablo mahkeme koridorlarından önce ölümün ilk saatlerinde, henüz cansız bedene kavuşulmadan kendini gösteriyor. Cezasızlık döngüsünün getirdiği bir kademe olarak; yasin tutulması, ölüye veda edilmesi, acının paylaşılması bile bir mücadele alanına dönüşüyor. Şiddet, ölüsünü gömmek isteyenler için yas üzerinden yeniden üretilen bir cezaya dönüşüyor.

Ölüye Saygı ve ‘Yas’ hakkı

90’lı yıllarda zorla kaybedilenlerin aileleri, sevdiklerinin bedenine ya kavuşamadı ya da çok geç kavuştu. 2000’lerde ise beden vardı, ama yas yoktu. Bu fark, ilk bakışta bir ilerleme gibi görünebilir; oysa araştırmamız bunun yanıltıcı olduğunu ortaya koyuyor. Cansız bedene uygulanan şiddet, kültürel ve dini geleneklere göre defin hakkının engellenmesi, taziyenin kesintiye uğratılması ve yasinin kriminalize edilmesi, ölümün kendisi kadar ağır bir hak ihlaline dönüşüyor.

Bunu en somut biçimde morgların önündeki nöbetlerde görüyoruz. Aileler cenazeyi sahiplenmek, ölenin bedeninin gizlice kimsesizler mezarlığına gömülmesini engellemek için saatlerce, bazen günlerce bekliyorlar. 2013'te Lice'de öldürülen 19 yaşındaki Medeni Yıldırım'ın yakını o geceyi şöyle anlatıyor: *"Sabaha kadar cenazenin başında bekledim, bizden habersiz cenazeyi alıp götürmesinler diye."* Böylelikle yas tutmak, yok sayılmaya karşı verilen zorunlu bir direnişe dönüşüyor.

Ölümün ardından başlaması gereken yas, Kürt illerinde çoğu zaman başka bir mücadeleye dönüşüyor. Otopside cenazenin teslimine, definden taziyeye kadar her aşama, devletin denetim ve baskı mekanizmalarının yeniden devreye girdiği bir alana dönüşüyor. Araştırmamız, bu "cenaze-defin-taziye-yas" döngüsünün doğal bir yas süreci olmaktan çıktığını, şiddetin yeni bir halkasına evrildiğini gösteriyor. Yaşam hakkıyla birlikte vedalaşma hakkı da gasp ediliyor.

Direniş yalnızca morg önlerinde değil, sokakta da şekilleniyor. Kepenk kapatma, 1990'lardan bu yana Kürt illerinde kolektif matem'in en güçlü sembollerinden biri. Bu durum yalnızca aileye güç vermekle kalmıyor, aynı zamanda faili teşhir eden sessiz ama güçlü bir cevaba dönüşüyor. Yahya Menekşe'nin cenazesine katılan Cizreli bir genç bu pratiğin anlamını şöyle açıklıyor: *"Kepenk kapatmamak, arkadaşımızı öldüren katillerin yanında duruyorsun anlamına geliyordu. O yası bize yaşatanlara bir cevabımızdı bu."*

Tüm bu süreçlerin psikolojik ve toplumsal ağırlığı oldukça derin. Yas tutabilme hakkı, bu yüzden geçiş dönemi adaletinin, psikolojik ve toplumsal bir onarım meselesi de olduğunun en somut göstergesi. Ve bu hak ihlal edildiğinde, aileler için adalet arayışı mahkeme kapısından çok önce, morg önündeki o ilk nöbette başlıyor. Şiddet ve baskının devam ettiği bir coğrafyada yas tutmak ve hayatını sürdürmek, yıllar sonra bile ölenlerin yakınları için gündelik bir mücadele olmaya devam ediyor. Cizreli bir babanın sözleri hem bu yükü hem de direnişi bir arada taşıyor: *"Onu unutmamız imkânsız ama diğer çocuklarımız için iyi olmaya çalışıyoruz."*

Hukuk: Kırık bir Mücadele Alanı

Morg önündeki nöbetten mahkeme koridorlarına uzanan yol, ailelerin anlattıklarında hep aynı biçimde şekilleniyor. Her adımda yeni bir engel, her kapıda yeni bir suskunluk. Görüştüğümüz ailelerin neredeyse tamamı için hukuk mücadelesi, devletle yüzleşmenin tek resmî zemini. Ancak bu zemin, başından itibaren eğri kurulmuş. Soruşturmalar sürüncemede kalıyor, dosyalar gizlilik gerekçesiyle kapatılıyor, mahkemeler yıllara yayılan duruşmalarla aileleri yıpratıyor. Deliller kayboluyor ya da imha ediliyor; kimi

vakada olay yeri incelemesini bizzat aileler yapıyor, fotoğrafı onlar çekiyor, tanıkları onlar buluyor. Dava nakilleri dayanışmayı kırıyor, sanıklar mahkemeye getirilmiyor. Sistem, içten içe engel üretiyor.

Buna rağmen aileler o salonlara gidiyor. Çünkü mahkeme, adaleti sağlamasa bile hakikati kayda geçirebilecekleri nadir resmî alan.[4] *“Adaletin gerçekleşmeyeceğini bilsek bile hakikati ilan etmek başlı başına bir mücadele”* diyor görüşmecilerden biri. Bu inat, toplumsal hafızanın korunması için verilen kolektif bir çaba.

Roboskîli aileler neden adalet istediklerini şöyle açıklıyor: *“Eğer bugün bu insanlar cezalandırılmazsa başka katliamlar da gerçekleşebilir. Roboskî'nin sorumluları yargılanmadı, diğer katliamların sorumluları da yargılanmaz. Böyle bir algı gelişti.”* Öngördükleri doğru çıktı. Cezasızlık yalnızca geçmişte yaşanan hak ihlallerini örtmüyor gelecekteki haksızlıklara da kapı açıyor.

Bu tablo bize adaletin sadece hukuki bir mesele olmadığını çok net gösteriyor. Adalet aynı zamanda toplumsal bir onarım ve geleceğe dair güven meselesi. 1990'larda zorla kaybedilenlerin aileleri bu güveni hiç kazanamadı. 2000'lerde çocuklarını kaybedenler de aynı kırık mekanizmayla yüzleşti. Aradan geçen onlarca yıl, değişmeyen tek bir gerçeği defalarca kanıtladı: cezasızlık sürdürdükçe şiddet de sürüyor.

Yine de adaleti aramak...

Mağdur yakınları için adalet arayışı öncelikle hukuki bir mücadeleye karşılık geliyor; failerin cezalandırılması, mahkeme kararıyla devletin sorumluluğunun tanınması. Ancak bu mücadele, yapısal cezasızlık mekanizmalarıyla sürekli çatışıyor. Yukarıda da bahsettiğim gibi; davaların yıllarca sürüncemede bırakılması, sanıkların mahkemeye getirilmemesi, davaların ailelerin yaşadığı yerlerden uzak mahkemelere nakledilmesi bütün bu uygulamaların ne yazık ki istisnai değil, sistematik olduğunu göstermektedir.

2016 sonrasında yaşanan otoriter dönüşüm bu tabloyu daha da ağırlaştırdı. Yargı bağımsızlığına yönelik sistematik müdahaleler ve cezasızlık zırhının sürekliliği, hukuki alanı giderek daha kırılğan kıldı. Bununla birlikte mahkemeler, mağdur yakınlarının hakikat ve hesap verebilirlik taleplerini dile getirebildiği nadir platformlar olma özelliğini koruyor. Bu mücadele çoğunlukla mahkûmiyetle sonuçlanmıyor hatta kimi zaman mağdurların kendileri kriminalize ediliyor. Ancak hukuki kazanımlarla ölçülemeyen bu çabalar, Kürtlerin adalet arayışının temel unsurlarını oluşturmaya devam ediyor.

Buna rağmen ailelerin adalet arayışında gösterdikleri inat kırılmıyor. Çünkü mahkemeler, ne kadar işlevsiz görünse de hakikat ve hesap verebilirlik taleplerini dile getirebildikleri nadir platformlardan biri olmaya devam ediyor. Ve araştırmamız boyunca gördük ki bu mücadelenin motivasyonu çok geniş bir dönüşüm talebi. Hesap verebilir bir devlet, eşit haklar, güvenli bir gelecek. Kendi ifadeleriyle: sistemin değişmesi.

Bu, aynı zamanda onarıcı ve dönüştürücü adalet tahayyüllerine de alan açıyor. Hukuki mücadele sürdürülmeli; ama yalnızca onunla yetinilemez. Hafızalaştırma pratikleri, kolektif yas, toplumsal tanınma talepleri de adaletin birer parçası. Ve belki de en temelde bir kayıp yakınının dile getirdiği ve raporumuza da isim olan “*Adalet olmadıkça barış da olmaz.*” Yani barış ve hukuk devleti olmadan adaletin ufku kapalı kalmaya devam edecek.

Peki buradan nereye?

Araştırmamız boyunca görüştüğümüz mağdur yakınlarının büyük çoğunluğu, hukuki mücadelelerini sürdürmelerinin temel motivasyonu olarak yalnızca faillerin cezalandırılmasını değil, çok daha geniş bir dönüşüm ufkunu işaret etti. Hesap verebilirlik, eşit haklar ve toplumsal güvenlik, kendi ifadeleriyle: ‘bir davanın kazanılmasından öte, sistemin değişmesi.’ Bu, cezalandırıcı adalet ile onarıcı adalet arasındaki bilindik karşıtlığın aslında yanlış kurulduğunu gösteriyor. Mağdurlar için ikisi birbirini dışlamıyor; aksine, birbirini tamamlıyor.

Bu nedenle araştırmamız, cezasızlıkla mücadeleyi vazgeçilmez bir öncelik olarak görürken aynı zamanda adaletin daha geniş bir çerçevede ele alınması gerektiğini savunuyor. Yalnızca bireysel faileri değil, ihlalleri mümkün kılan yapısal eşitsizlikleri de hedef alan; yalnızca geçmişi değil, bugünü ve geleceği de kapsayan çok katmanlı bir adalet anlayışı. Geçiş dönemi adaletinin ufkunun hâlâ bulanık olduğu Türkiye’de bu hem metodolojik hem de siyasal bir zorunluluk.

Cezasızlığa rağmen onarılma arayışı

Hukuki mücadelenin duvarlarına çarpan aileler yılgınlığa teslim olmuyor. Görüşmelerimizde sürekli karşımıza çıkan şey şu; failer cezalandırılrsa bile acının dinmeyeceğini biliyorlar... Ama yine de bir şey arıyorlar. Kayıplarının tanınması, yaslarının suç sayılmaması, gelecek kuşakların aynı acıyı yaşamaması. Yani kalıcı ve yasal olarak güvence altına alınmış bir **BARIŞ**. Bu arayış, onarıcı adaletin soyut bir kavram olmadığını, her gün yeniden kurulan somut bir talep olduğunu da gösteriyor.

Bu talep üç ekseninde şekilleniyor: yüzleşme ve özür, telafi, dayanışma. Devletin sorumluluğunu kabul etmesi ve özür dilemesi, ailelerin nazarında varoluşsal bir ihtiyaç. “Sadece bir özür bekliyorum. Bir özür gelse kalbimin yarası kapanırdı.” diyen bir kayıp yakınının bu sözü, yüzyılı aşkın inkâr politikasına karşı dile getirilen en yalın talep. Tazminat ise tek başına adalet sağlamasa da mağduriyetin tanınması, devlet sorumluluğunun kabulü ve hakikate erişim koşullarıyla birleştiğinde anlam kazanıyor. Ekonomik güvencesizlik travmanın üstüne binen bir yük; bu yükü hafifletecek kalıcı sosyal politikalar da onarıcı adaletin en önemli parçası.

Dayanışma ise belki en sessiz ama en kalıcı olan boyut. Aileler küçük ve düzenli bir hatırlanma istiyor: mezar ziyareti, bayramda bir telefon, iletişimin devamlılığı. Ceylan Önkol’un ailesinin eve gelen çuvallar dolusu mektup için söylediği şu sözleri onarıma talebinin basit karşılıkları olarak anlaşılıyor. “Fark ettik ki yalnız değiliz. İnsanlar bizi yalnız bırakmadıkları için minnettarız.”

Ancak şunu da net söyleyelim: özür, telafi ve dayanışma, failerin cezalandırılması talebinin yerini almıyor. Aksine, o temel talebin yanında, cezasızlığın açtığı yaraları onarmak için ek yollar olarak görülüyor. Cezalandırıcı adalet ile onarıcı adalet, bu ailelerin tahayyülünde birbirini dışlamıyor. Tam aksine biri olmadan diğerrinin eksik kalacağı net dile getiriliyor.

Hatırlamak: Cumartesi Anneleri

Bu onarıma isteği, hafızayla da besleniyor. Zorla kaybedilenlerin yakınları bugün 31 yıl olacak ki hala Cumartesi günleri meydanlarda çocuklarının, sevdiklerinin fotoğraflarıyla oturuyorlar. 2000’lerde öldürülenlerin yakınları da o fotoğrafların yanına kendi çocuklarınınkini ekliyor. Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın eylemlerindeki bu “yanyanalık” tesadüf değil. Yarım asırdan daha uzun süredir kayıp yakınlarının oturma eylemi on yılları birbirine bağlayan şiddet ve cezasızlık zincirinin en görünür ifadesi.

Kamusal alanda gerçekleştirilen bu görünürlük dışında aileler hatırlama pratiklerini özel alanda da sürdürüyor. Duvardaki fotoğraf, özenle saklanan okul defteri, kazak, güneş gözlüğü, tespih... bunlar küçük nesnelere ama büyük bir direniş barındırıyor. Öldürülen çocuğun hatırasını yaşatmak, aileler için inkâra karşı sürdürülen siyasal mücadelenin bir parçası.

Ve bu hafıza kuşaktan kuşağa geçiyor. 90'ların şiddet anılarıyla büyüyen çocuklar, 2000'lerde hayatlarını kaybetti. Geride kalanlar şimdi aynı anıları bir sonraki kuşağa aktarıyor. Mevcut araştırmanın ilham kaynağı olan “Öldürülmeselerdi Arkadaşlarımız Olacaktı”[5] adlı çalışmada sunulan anlatılar, 2000'li yıllarda öldürülen Kürt çocuklarının anılarını, anne babalarının duygularını ve 2000'li yıllarda Kürt illerinde büyüyen genç yazarların bakış açılarını iç içe geçirerek bu farklı katmanlara ışık tutuyor. Hem teselli olarak hem de “*Bu dava burada bitmedi.*” diyerek.

Adalet Olmadıkça Barış da Olmaz

“Milyonlarca trilyonlarca insan da öldürseniz o barış gelecek en sonunda. O zaman neyi bekliyoruz?”

Bu sözler, 28 Ağustos 2005'te Batman'da vurularak öldürülen 23 yaşındaki Hasan İş'in babasının sözleri. Batman'da 32 yıldır oğlunu arayan Müfide Ağaya'nın sorduğu soruyla aynı kökten geliyor: *Hakikat nerede? Neyi bekliyoruz?*

1990'larda zorla kaybedilenlerin aileleri, 2000'lerde hayatını kaybeden çocuk ve gençlerin yakınları da aynı soruyu soruyor. Farklı bir dönemde, ama aynı suskunlukla, aynı cezasızlıkla karşı karşıya kalarak. Otopsi sıralarında, morg önlerinde, kapatılan kepenklerde, engellenen taziye evlerinde, düşen davalarda...

Ailelerin talepleri çok net: Faillerin yargılanmasını ve cezalandırılmasını bireysel bir hesaplaşma olarak görmüyorlar. Bu, bir daha kimsenin bu acıların yaşanmaması için zorunlu bir adım olarak görülüyor. Hakikatin açığa çıkması; tanınma ve bilme hakkı olarak talep ediliyor. “*Kardeşim kimin kurşunuyla öldü, bunu bilmek istiyorum*” cümlesi, bu hakkın ne kadar temel olduğunu gösteriyor. Devletin özür dilemesi ve sorumluluk üstlenmesi isteniyor; “bir özür gelse kalbimin yarası kapanırdı” sözü, yüzleşmenin varoluşsal bir ihtiyaç olduğunu ortaya koyuyor. Hafıza alanlarının korunması, isimlerin yaşatılması, psiko-sosyal desteğe erişim gibi talepler onarıcı adaletin parçaları olarak görülüyor.

Ancak bu taleplerin geçmişe olduğu kadar geleceğe de bakan bir yüzü var. Çünkü cezalandırıcı adalet ile onarıcı adalet bu ailelerin zihninde birbirini dışlamıyor. Tam aksine, birbirini tamamlıyor. Hesap verebilirlik olmadan onarım olmaz; onarım olmadan da kalıcı barış olmaz.

Bugün yeniden başlayan barış süreci, bu seslerin yankılanabileceği bir zemin sunuyor. Ama geçmişin cezasızlık zırhı sökülmeden, zorla kaybedilenlerin akıbeti aydınlatılmadan, Müfide Ağaya'nın sorusu yanıtız kaldıkça, bu zemin gerçek bir barışa taşınamaz. "Bu coğrafya hepimize yeter" diyen kayıp yakınlarına kulak vermek, ertelenebilecek bir tercih değil, gecikmesi mümkün olmayan bir sorumluluktur.

Yazıyı; bugün 31. yılında yeniden Galatasaray Meydanı'na çıkan Cumartesi Anneleri'nin 27 Mayıs 2026'da paylaştığı sözleriyle bitiriyorum.

"Bugün Galatasaray'a çıkışımızın 31. yılı. Kuşaktan kuşağa aktarılan bir direnme çağrısına dönüşen mücadelemiz 31 yaşında. 31 yıldır kayıplarımızın izini sürüyor; hakikat, adalet ve insan onurunu savunuyoruz. 31 yıl sonra da ilk günkü kararlılığımızla haykırıyoruz:

Unutmuyoruz.

Affetmiyoruz.

*Vazgeçmiyoruz."***[6]**

---

[1] <https://yeniyaamgazesesi9.com/32-yildir-oglonu-ariyor-yasamiyorsa-kemiklerini-istiyorum/>

[2] 2000-2015 yılları arasında Kürt çocuk ve gençlere yönelik yaşam hakkı ihlallerini belgeleyen, etkilenenlerin taleplerini ve deneyimlerini görünür kılan, cezasızlığın yarattığı tahribatı anlayarak onarıcı adalet perspektifinden toplumsal uzlaşmaya katkı sunmayı hedefleyen bütüncül bir araştırma projesi. <https://adaletiyilestirir.org/>

[3] Bu araştırma kapsamında çocuk ve gençlerin yaşam hakkı ihlallerini toplumsal ve hukuki boyutlarıyla belgeleyen iki rapor yazılmıştır. Raporlara aşağıdaki linklerden erişilebilir;

Adalet Olmadıkça Barış da Olmaz

Güvenlik Gölgesinde Hukuk

[4] Dava İzleme: Duruşma Salonunda Devlet ve Yurттаş; Alpkaya, G., Ataktürk Sevimli, E., Ballıktaş Bingöllü, B., Çiftçioğlu, K., Gebeş, M. & Yavan, D. İstanbul: Hafıza Merkezi

[5] <https://hakikatadalethafiza.org/sites/default/files/2023-02/oldurulmeselerdi-arkadaslarimiz-olacaklardi.pdf>

[6] <https://x.com/CmrtesiAnneleri/status/2059725290038059279>

17–31 Mayıs Gözaltında Kayıplara Karşı Mücadele Haftası: Türkiye’de Yüzleşme, Adalet ve Barışın İmkânları

Gülseren Yoleri-31 Mayıs 2026

Hakikat ve adalet arayışında cezasızlıkla, yasaklarla, baskıyla engellenmeye çalışılan kayıp yakınları için yüzleşme, kendisini temel bir ihtiyaç olarak dayatmaktadır. Ancak yüzleşme, dünya örneklerinden de görüleceği üzere cezai yargılamalarla sınırlanamayacak; siyasal ve toplumsal bir süreci kapsamakta, devlet arşivlerinin açılması, faillerin tespiti ve halka ifşa edilmesi ile hakikatin ortaya çıkarılmasını, adalet ve onarım mekanizmalarını ve suçun tekrarının önlenmesine dair önlemleri de içermektedir

17–31 Mayıs, gözaltında kayıplara ve mücadele tarihine dair bir hafıza aralığı olmasının yanında, geçmişte yaşanan bu ağır insan hakları ihlallerinde devletin sorumluluğunu, cezasızlık sorununu ve barışın inşasında toplumsal yüzleşme ihtiyacını tartışmak için de önemli bir imkânı ifade etmektedir.

Uluslararası literatürde ‘zorla kaybetme’ olarak kavramsallaştırılan gözaltında kaybetmeler, uluslararası hukukta insanlığa karşı suç kapsamında değerlendirilmektedir. Bu suçun ayırt edici özelliklerinden ilki; kişinin özgürlüğünden mahrum bırakılmasına ek olarak akıbetinin gizlenmesi, hukuki korumanın tamamen dışına çıkarılmasıdır. Bu yönüyle gözaltında kaybetme, süreklilik arz eden bir ihlal niteliği taşır ve kişi bulunana ya da akıbeti ortaya çıkarılana kadar suç devam eder. Bu durum devletlere, geçmişle sınırlı olmayan, devam eden bir yükümlülük de yükler ve bu yükümlülük faillerin cezalandırılması ve adaletin sağlanmasını da kapsar. İkincisi; bu suç sadece bireylere

karşı işlenmez, toplumun bütününü hedef alır. Bu yönü, sistematik ve yaygın işlenmesi durumunda insanlığa karşı suç olarak tanımlanmasını sağlar ve adalet sağlanıncaya kadar zamanaşımına uğramaz. Aynı zamanda devlete insanlığa karşı suçlara özgü etkin soruşturma yükümlülüğü yükler. Üçüncüsü; bu suç, gözaltında kaybedilenin yakınları için kuşaktan kuşağa aktarılan bir işkencedir. Bitmeyen bir acı ve yasa neden olur.

Türkiye’de gözaltında kaybetme suçu, özellikle 1990’lı yıllarda, bölgede ve Kürtlere, sosyalistlere, muhaliflere yoğun olarak uygulanmış olmakla birlikte, bu suçun tarihi Cumhuriyet’ten eskilere, 1915’lere dayanmaktadır. Cumhuriyet, bu mirası da öncellerinden bir devlet geleneği olarak devralmıştır. Bu yüzden kuruluşundan önce işlenmiş, Ermeni aydınların gözaltında kaybedilmesini de içeren Ermeni Soykırımı gibi insanlığa karşı suçlar karşısında fail hissiyatıyla davranmakta, dile getirilmesine bile tahammül gösterememektedir.

Türkiye’de gözaltında kaybetme suçuna karşı sistematik mücadelenin Cumartesi Anneleri ile başladığı kabul edilmekle birlikte, bu suçun her işlendiği tarihte, her kayıp, ardında büyük bir acı ve yakınlarının kayıplarını arama mücadelesini bırakmıştır. Ve Cumartesi Anneleri tarihinde Hasan Ocak kampanyası ile yakalanan ivmeye kadar, birikmiş bir deneyim ve mücadele birikimi yer almaktadır. Bu birikim, dünyada zorla kaybetmelere karşı biriken mücadeleyle birleşerek henüz 31 yılını geride bırakan ve daha on yıllarca süreceği tahmin edilen Cumartesi Anneleri mücadelesini beslemiş, bugüne damgasını vuran ısrarlı, vazgeçmeyen, kararlı, geleceğe uzanan, talepleri net bir mücadele hattının gelişmesini sağlamıştır.

Gözaltında kaybetme suçunda esas olarak nitelik önemli olsa da Arjantin, Şili, Kolombiya, Güney Afrika ve benzeri ülkelerde yaşanan bütün dünya örneklerinde olduğu gibi, nicelik de göz ardı edilemeyecek kadar büyük bir dehşete düşürmektedir tarihi. Binlerce, on binlerce insan kaybedilmiş; Arjantin’de bu yıl 50. yılına giren Plaza de Mayo Anneleri örneğinde olduğu gibi Cumartesi Anneleri de 27 Mayıs 1995 tarihinde başlamasından sonraki birkaç yıl içinde, devleti bu suçu işlemekten vazgeçirecek güçlü bir etki yaratan, dünyanın en uzun soluklu sivil itaatsizlik eylemlerinden biri olarak, 31. yılında hakikat ve adalet talebi ile mücadeleyi sürdürmektedir.

Türkiye’de bu suç gerek iç hukukta gerek uluslararası hukukta yargı mekanizmalarına zorlukla taşınmış ancak etkin soruşturma eksikliği ve zamanaşımı nedeniyle adil bir sonuca erişilememiş, failer cezasız bırakılmış hatta ödüllendirilerek korunmuştur.

Ergenekon davası iddianamesinde yer verilmesine rağmen çok sayıda kişinin gözaltında kaybedilmesinden sorumlu oldukları bilinen sanıkların gözaltında kayıp ve faili meçhul cinayetlerle ilgili sorgulanmaması ve bu suçların davada açıkça kapsam dışı bırakılması, beraatle sonuçlanan JİTEM davaları, 31 yıl sonra devletin itirafı ile gözaltında kaybedildiği kesinleşen Mikail Kırbayır dosyasının zamanaşımı gerekçesi ile davaya dönüşmeden kapatılması, Ayhan Çarkın gibi özel harekâtçıların ve itirafçıların açık beyanlarının yargısal takibinin yapılmaması, devlet içindeki bağlantıların araştırılmaması gibi durumlar, bu suçun bir devlet politikası olduğunu göstermektedir. Buna rağmen tartışmaların ağırlıklı olarak etkin soruşturma eksikliği ve cezasızlık pratiği üzerinden yürütüldüğü, bu suçun yeniden işlenmesine neden olan mekanizmaların esastan tartışma konusu yapılmadığı görülmektedir. Bu durum Türkiye örneğinde olduğu üzere, bu suçun neredeyse 20 yıl sonra yeniden işlenmesine imkân vermektedir. 2016'da başlayan ve etkisi hâlen devam eden OHAL sürecinde İnsan Hakları Derneği'ne 32 kayıp başvurusu yapılmış olup, bu kayıplardan Yusuf Bilge Tunç'tan 6 Ağustos 2019'dan bu yana haber alınamamıştır.

Bu suça yönelik hakikati karanlıkta bırakmaya dönük yargı ve siyasetin genel tutumundaki ısrar, cezasızlık uygulaması ile beraber; Cumartesi Annelerinin/İnsanlarının anayasal haklarına yönelik ihlallerle, lehe Anayasa Mahkemesi kararlarının uygulanmaması ile, eylem yasakları ile, bir hafıza mekânı olan Galatasaray Meydanı'nın yasaklanması ile, gözaltı ve davalar ile kendisini ortaya koymaktadır. Bu durum, kayıp yakınlarının adalet talebini karşılıksız bıraktığı gibi toplumun hukuka olan güvenini de sarsmaktadır.

Hakikat ve adalet arayışında cezasızlıkla, yasaklarla, baskıyla engellenmeye çalışılan kayıp yakınları için yüzleşme, kendisini temel bir ihtiyaç olarak dayatmaktadır. Ancak yüzleşme, dünya örneklerinden de görüleceği üzere cezai yargılamalarla sınırlanamayacak; siyasal ve toplumsal bir süreci kapsamakta, devlet arşivlerinin açılması, failerin tespiti ve halka ifşa edilmesi ile hakikatin ortaya çıkarılmasını, adalet ve onarım mekanizmalarını ve suçun tekrarının önlenmesine dair önlemleri de içermektedir. Yüzleşme; devletin hesap vermeyi, bedel ödemeyi göze alarak, bir daha yapmayacağına dair inandırıcı politikaları hayata geçirerek, kayıp yakınlarının ve toplumun ruhunda ve vicdanında açılmış yaraları iyileştirme pratiğidir.

Arjantin, Şili, Güney Afrika deneyimleri, bu sürecin kendine özgü değişik araçlarla yürütüleceğini göstermektedir. Türkiye'de devlet yüzleşmeye cesaret ettiğinde ya da mecbur kaldığında bu araçlar üzerinde daha somut konuşulabilecektir. Ancak kayıp yakınlarının hakikat ve adalet talebi gibi, bu taleplerin hangi araçlarla karşılanabileceği de

bir muamma olarak görülmemelidir. İç hukukun uluslararası hukuka uygun biçimde düzenlenmesi, hakikat komisyonlarının kurulması, etkili soruşturma ve yargılama süreçleri, onarım ve tazmin mekanizmalarının hayata geçirilmesi ilk elden gerekli olduğu düşünülen araçlar olarak öne çıkmaktadır.

Bu tartışmaların, içinde bulunduğumuzu varsaydığımız barış süreciyle de yakından ilişkisi göz ardı edilemez. Kalıcı, gerçek bir barış ve demokratikleşme, geçmiş yaraların onarımını da içermek zorundadır ve bir barış sürecinde geçmişle yüzleşme, bağımsız bir insan hakları meselesi olmanın ötesinde, sağlam, toplumun desteğini ve güvenini kazanmış bir barışın olmazsa olmazlarından olarak da öne çıkmaktadır.

Sonuç olarak, gözaltında kayıplar; hakikat ve adalet sağlanana kadar sadece dünün değil yarının, kalıcı bir barış ve demokratik toplumun inşasının meselesidir. 17-31 Mayıs Gözaltında Kayıplara Karşı Mücadele Haftası'nda kayıp yakınlarının talep ve çağrılarına verdiği yanıtlar, devletin bu sürece yaklaşımına da ayna tutmaktadır.

31 yıldır dediğimiz gibi; son kayıp bulunana, son fail cezalandırılana kadar vazgeçmeyeceğiz!

Gözaltında kaybedilenlere ve kayıplarını ararken, hakikat ve adalet talebi ile mücadele ederken yaşamdan ayrılan kayıp yakınlarına, Cumartesi İnsanlarına saygıyla.

Gezinin Ruhu Üzerimizde Dolaşıyor

Elif Bulut-31 Mayıs 2026

Yeni gelişmeler oluyor, belki Kürt sorunu bu sefer çözümlür diye umutlanıyorduk. Tam o zamanlarda Gezi direnişi başladı. İktidar tarafından başlangıcı birkaç ağaç meselesine indirgenerek küçümsenmeye çalışıldı; asıl nedenleri silikleştirilmeye çalışılarak, meselenin temelinde aslında bıçağın kemiğe dayanmış olması gerçeği görünmez kılınmaya çalışıldı

2013 yılı Türkiye tarihinde önemli bir dönemeç oldu. Ülkede daha sonraki yıllarda başımıza geleceklerden habersiz, yaşadıklarımızın son yılların en ağır dönemi olduğunu sanıyorduk. AKP iktidarı girdiği her seçimi öyle ya da böyle kazanıyor; hile, manipülasyon, hukuksuzluklar var ama yine de alıyorlar diyorduk. Ekonomik kriz çok derin yoksulluklar yaratıyor, iktidar toplumsal ayrışmaları daha da derinleştirerek, toplumu bölerek büyüyordu. Haksızlıklar, hukuksuzluklar diz boyu yükselmiş; kendilerine karşı en ufak muhalefete bile tahammülleri yok, yaşam tarzlarımıza çok müdahale oluyor, özgürlükler elimizden alınıyor, olmaz böyle bir şey, 12 Eylül döneminde bile bunlar yoktu diyorduk. Yaşadığımız dönemin başımıza gelen en kötü şey olduğunu sanıyorduk; bilemedik ki beterin beteri varmış.

Otoriter iktidarlar yaşamlarını sürdürmek için her türlü baskı ve zulüm araçlarını kullanırlar; zaten varlıklarının devamlılığını da zulümlere borçludurlar. Türkiye yarı despottan tam despot bir sisteme geçişe hazırlanırken, Türkiye siyaseti tarihte pek

görülmemiş bir isyanla yeni bir deneyim yaşadı. Çok isyan gördü bu topraklar ama böylesi bir şekilde başlayan, böyle devam eden ve böyle biten bir isyan pek olmadı. İsyan bitti bitmesine ama etkisi iktidar üzerinde bir gölge gibi kaldı. Ha yeni bir isyan başladı ha başlayacak korkusuyla ne kadar toplumsal muhalefet varsa bitirmeye ant içtiler. Gezi'nin yaşandığı o günlerden bir süre önce yeni bir barış süreci başlamıştı. İklim görece daha yumuşamıştı. Yeni gelişmeler oluyor, belki Kürt sorunu bu sefer çözülür diye umutlanıyorduk. Tam o zamanlarda Gezi direnişi başladı. İktidar tarafından başlangıcı birkaç ağaç meselesine indirgenerek küçümsenmeye çalışıldı; asıl nedenleri silikleştirilmeye çalışılarak, meselenin temelinde aslında bıçağın kemiğe dayanmış olması gerçeği görünmez kılınmaya çalışıldı.

Gezi döneminin üzerinden tam 13 yıl geçti; üstüne çok şey yazıldı, çizildi, söylendi, çok analiz yapıldı. Neler değiştirdi, neler kattı, ne eksiklikler yaşandı? O günlerin en önemli şeylerinden biri, apolitik ve örgütsüz olanlarla örgütlüler arasındaki karşılaşmalar oldu. İlk defa bu seviyede böylesi bir karşılaşma ve bir araya geliş yaşanıyordu. Gezi direnişine katılımlarının önemli bir kısmını örgütsüz bir şekilde gelen kadınlar ve gençler direnişin önemli bir kısmını oluşturdu. Sosyal medyada gören ya da sosyal ortamlarında örgütlenip isyanını alıp gelenler oldu; tıpkı kadınlar gibi, örgütlenmenin temel güdüsü yaşadığı koşullarda özgürce var olamayıp yaşam haklarına ve yaşam tarzlarına ağır müdahalenin verdiği olumsuz etkiyle koşulları değiştirme isteği vardı. Aynı zamanda örgütlü birçok yapının ilk günden beri alanda ve direnişte olduğu bir isyandı. Hem Kürt özgürlük hareketi hem sosyalist hareketler hem tüm toplumsal muhalefetin örgütlü kurumları, kadın örgütleri ortak bir isyanı ve yaşamı birlikte deneyimledi.

Direnişin en önemli özelliklerinden biri de şiddet yerine mizah ve sanat kullanarak dayanışma içinde inanılmaz yaratıcı eylem biçimlerinin ortaya çıkmasıydı. Bu tür isyanlar, örgütlü yapıların alışık oldukları mücadele biçimlerinden çok farklıydı. Böyle yeni yöntemlerle yapılan direnişte herkes birbirinden çok şey öğrendi. Uzun süreden sonra ilk defa önyargılar kırılıyor; birbirinden farklı yapılar ya da fikirleri olanlar birbirlerini tanıyor ve birlikte mücadele etmeyi öğreniyordu. Yaş, cinsiyet, kimlik, sınıf, politik görüş ayrımı çok aza inmişti. Günümüz gençliği politik bir şeyle ilgilenmez, isyan etmez, kendi sorunları dışında bir şey düşünmez; teknolojik çağda bireysellik artmış ve gençliğe dair umutlar azalmış söylemleri toplumsal tahlillerde çokça savrulurdu. İşte o dönemlerde Gezi aslında durumun farklı olduğunu/olabileceğini gösterdi. Belki bekleyenler için istenilen bir devrim çıkmadı ama öğrettikleri çok fazlaydı. Gezi direnişinin sonrasında bir arkadaşım ve kız kardeşiyle oturuyor ve Gezi'den bahsediyorduk. O, daha umutsuz, ne

oldu ki, hani hiçbir şey değişmedi, her şey aynı hatta daha kötüye gidecek diye karamsar bir havada sohbeti ilerletiyor; ben de aslında değişimin olduğunu, önemli kırılmalar yarattığını, Türkiye siyasi hayatına yeni ivmeler kattığını anlatarak onu ikna etmeye çalışıyordum. Gençler aynı, ne değişti onlar için deyince ben de döndüm kardeşine sordum: Senin hayatında Gezi bir şey değiştirdi mi? “Belki dediğiniz gibi örgütlü olmadık, belki hiç olmayacağız ama Gezi’den önce dünyada, Türkiye’de olup biten gündem bizi pek ilgilendirmezdi ama artık gündemde ne var ne yok takip ediyor, merak ediyoruz; bu da bir şey değil mi?” dedi. Evet, o da bir şey, hatta çok önemli bir şeydi. O günden bugüne birçok çalkantılı ağır dönemler yaşadık ancak hep umut verecek direnme biçimlerini hiç beklenmedik anlarda gördük. Kimi zamanlarda küçük adımlar, kimi zamanlarda büyük adımlar ama hep bir sonraki aşamaya taşıyabilecek değişimler yaşandı ve yaşanmaya devam ediyor.

Gezi direnişi beklenmeyen bir isyanı gerçekleştirmiş, bu da tarihî bir süreç yaşanırken 2013-15 Çözüm Süreci başlangıcına denk gelmişti. Halkların Demokratik Kongresi yeni oluşmuştu; yeni bir siyaset yöntemi kurulmaya çalışılıyor, toplumun alışmış olduğu siyaset yapma biçimi değiştirilmeye, birleşik bir mücadele hattı inşa edilmeye uğraşılıyor, kadınların, gençlerin, LGBTİ+’ların, tüm halkların ve ötekileştirilmiş kim varsa bir arada durma sürekliliği sağlanmaya çalışılıyor; kısacası bir 3. yol siyaseti örülüyordu. Barış iklimi bir nebze olsun rahatlama sağlamış, bu durum Gezi’ye de yansımıştı. O döneme kadar yaşanan kalıplaşmış önyargılardan biri olan Kürt hareketine karşı bakış açısına dair ciddi bir kırılma olma olasılığı Gezi’yle daha da görünür kılındı. BDP bayrağı taşıyan bir gençle Atatürk bayrağı taşıyan orta yaşlarda bir kişinin el ele polis müdahalesine karşı direndiği o ikonik fotoğrafı herkes hatırlar sanırım. Bir çeşit kırılmanın fotoğrafı oldu. Aslında o dönemlerde toplumsal dinamikleri bütünleştirmek için önemli bir şans yakalanmıştı. Bölgeler arası gidiş gelişler oluyor, farklı siyasi fikirler düzenlenen forumlarda tartışılıyor; birbirimizden çok şey öğreniyor ve birbirimize çok şey öğretiyorduk. Öyle ki bu forumlar 2017 referandumunda bir model olarak ortak bir direnişle değiştirmenin umudu oldu.

İktidar Gezi direnişi yaşandığı günlerde epey bir sarsılmıştı; bugün üzerinden yıllar geçmesine rağmen hâlen o sarsıntının etkisi onların da üzerinde dolaşiyor. Gezi’nin siyasete kattığı kazanımlar örgütlü bir güce dönüşseydi ülke geleceği bambaşka bir şeye dönüşebilir ve iktidarın sarsıntısı belki daha kısa sürede bir değişime yol açabilirdi. Gezi direnişi her gündem olduğunda ya da tutsaklarına bakıldığında iktidarda yarattığı travmanın izlerini görebiliyoruz. Yıllardır Osman Kavala sonrasında Tayfun Kahraman, Can Atalay, Çiğdem Mater gibi isimler hâlen cezaevinde hukuksuz bir şekilde tutuluyor.

Gezi sonrası iktidarı bekleyen bir büyük hayal kırıklığı da seçimlerde istediğini alamaması oldu. 7 Haziran seçimlerinde HDP'nin %13 oranında aldığı oyla iktidardan indi, bir daha da tek başına hiç iktidar olamadı. Dolayısıyla devletin düzenini değiştirmeye kalkışma diye nitelediği bu isyandan sonra 7 Haziran'da tek başına aldığı iktidarını kaybetmesiyle AKP büyük dersler çıkararak bizlere de büyük bedeller ödetmesine yol açtı; ancak aynı zamanda da birlikte mücadele etmenin, birlikte değiştirmenin her şeye rağmen kaçınılmaz bir yol olduğunun anlaşılmasına da yol açmış oldu. Bu durum anlaşıldı ama ikna olmakta hâlen zorlanan kesimler var. Bizler buna daha çok ikna olmuş olan Kürt Özgürlük Hareketi, sosyalist kesimler, farklı halklar ve inançlar, en başta kadınlar olarak yeni bir sürecin geçmişten dersler çıkararak ilerlemesine çalışıyoruz. Bugünün daha beteri de olmasın diye ortak bir ruhun hayata geçirilmesi için mücadele devam ediyor

CHP – Mutlak Butlan

Yüksel Mutlu-31 Mayıs 2026

Bizim derdimiz devletin, toplumun demokratikleşmesi olurken bu yaşanan kabul edilemez antidemokratik bir durumdur. Zaten ortada bir hukuksuzluk varsa kimse güvende değildir. Toplumsal barışın sağlanabilmesi için ana muhalefet partisinin bütünlüklü olması önemlidir

CHP bugünlerde mutlak butlan kararıyla sarsılıyor. Mutlak butlan, bu son yaşananlarla düşünüldüğünde bugüne kadar görmediğimiz, yaşamadığımız, hatta birçok kişinin kavram olarak da yeni öğrendiği bir şey diyebiliriz. Arapça kökenli bir sözcük; “geçersizlik” anlamına gelmektedir. Türkiye siyaset tarihinde birçok siyasi parti açıldı, devlet tarafından kapatıldı fakat mutlak butlan kararıyla ilk kez karşılaşıyoruz.

CHP’ye uygulanan ve antidemokratik olan bu karar; ekonomik, siyasal, toplumsal etkileri dikkate alındığında sonuçları, yarattığı duygu itibarıyla hepimizi ilgilendiriyor. Ankara 36. Hukuk Dairesi, CHP Genel Başkanı Özgür Özel’in yerine Kemal Kılıçdaroğlu’nun getirilmesi yönünde bir karar aldı. Bu karar temel olarak bir partinin üye ve yöneticilerine, delegelerinin seçme ve seçilme hakkına, iradesine müdahaledir ve doğru değildir, demokratik hiç değildir. Bunu sadece CHP yönetiminin değişmesi meselesi olarak görmemek lazım. AKP hükümeti döneminin yargı kararlarının ne kadar taraflı olduğunu, hukuku hiçe sayan uygulamaları biliyoruz. Aslında bu yaşananlar, bu koşullarda sivil siyaset yapmanın bir kez daha ne kadar zor olduğunu gösteriyor. Bu uygulamalar 1980 darbesinden sonra bile yaşanmamıştır. AKP hükümeti bununla Türkiye’de siyasal alanı

yeniden dizayn etme çabasıdır; geçmişte bu hükümet benzer uygulamalar yapmıştı: kayyum uygulamaları, siyasetçilerin hapisanelere konulması gibi. Ortaya çıkan durum sadece CHP içi bir durum değildir.

Aslında bu yaşananların öncesi var; o da 2016 yılında milletvekili dokunulmazlıklarıyla başlayan bir süreç olarak hepimizin aklında dipdiri duruyor. O dönem Kemal Kılıçdaroğlu'nun "Anayasaya aykırı ama dokunulmazlıklara evet diyeceğiz" sözü tarihe geçti ve ardından HDP'li siyasetçiler tutuklandı. Selahattin Demirtaş, Figen Yüksekdağ hâlâ hapisanede tutuluyorlar. Kemal Kılıçdaroğlu, o gün bu karara evet demekle aslında bugünleri de hazırlamış oldu.

Mutlak butlan kararının bildirilmesinden sonra gazla, tazyikli suyla ve plastik mermilerle CHP Genel Merkezi'ne girilmesi kabul edilemez bir durumdur. Türkiye'nin ana muhalefet partisine bu türlü şiddetle yönelmek akıl dışı bir durum.

Mahkemenin bu kararıyla Kemal Kılıçdaroğlu dönemindeki yönetimin görevi devralma ve göreve devam etme kararı var. Kararı tanımadıklarını ifade eden Özgür Özel, "Ben size iktidar gül bahçesinden geçerek gitmeyi vadetmiyorum. Ben size acıya katlanarak ama teslim olmamayı vadediyorum" dedi. İBB'nin tutuklu başkanı Ekrem İmamoğlu ise "Mücadelede kararlıyız" mesajı verdi.

Kemal Kılıçdaroğlu ise "İktidar yürüyüşünü devam ettireceğiz" ve arınma mesajı verdi. Bu arada Özgür Özel, başka bir parti kurmayacaklarını ve kimsenin partisinden istifa etmemesi gerektiğini ifade etti.

Bu olanlara ve yaşananlara bakılırsa CHP, kongresini yapana kadar bu karışıklık sürecektir gibi. Kemal Kılıçdaroğlu ve Özgür Özel'i destekleyenler olarak bölünürse ana muhalefet partisi güç kaybetmiş olacak. Zaten iktidarın da istediği bu değil mi; bölünmeleri ve güç kaybetmeleri. Eğer oturup müzakere ederlerse bu süreçten en az hasarla çıkabilirler ama eğer bu tarzla devam ederlerse işleri zor görünüyor.

AKP, mutlak butlan kararıyla CHP'nin içine müdahale ederek zayıflatıp belki de baskın bir erken seçim kararı alabilir. Muhalefetin zayıflaması iktidarın işine yarayacağı için, onlar birbiriyle uğraşırken bunun içinden sıyrılabilir; bu seçeneklerden biridir. İsteddiği, bir beş yılı daha garantilemektir; bütün çabalar, yönelimler bunun içindir.

Çünkü totaliter, demokratik olmayan rejimler sürekliliğini sağlayabilmek için azınlıklara, kendisi gibi olmayanlara, farklı inançlara, etnik gruplara müdahale ederler, ki Türkiye tarihinde de her hükümet döneminde bu sürdürülmüştür, bunu kendi iktidarını sürdürmek için sıradanlaştırır; öyle ki bir zaman sonra her gün işlenen sıradan bir kötülük hâline geldiğinde artık çok geç kalınmıştır. Bu, toplumda moralsizliğe neden olur. Biz ne yapsak da hiçbir şeyi değiştiremiyoruz duygusu oluşuyor. Mesela Kürt meselesinde barış ve demokratik toplum tartışmaları, görüşmeler, müzakereler yürütülürken bunların yapıyor olması, toplumda çözüme dair bir umutsuzluk, hiçbir şeyin düzelmeyeceğine dair bir kanı, moralsizlik yaratıyor. Bugün toplumda bu duygu yoğunca yaşanıyor. İnsanlar “Yok canım, bunlar yaşanırken Kürt sorunu çözülmez” diye bakıyorlar. Siyasete olan güven azalıyor. AKP her şeyi yapabilir diye görüyor. Öcalan’ın bu konuyla ilgili olarak DEM Parti İmralı heyetine yaptığı açıklama her şeyi ifade ediyor: “Bir siyasi partinin genel merkezine kapısını balyozla kırarak girmek demokraside olacak şey midir? Cumhuriyet Halk Partisine yönelik uygulamalar ve yaşanan gelişmeler, doğru işleyen bir demokrasinin ve demokratik siyasetin olmamasıyla ilgilidir.” Yargı eliyle CHP’nin dizayn edilmeye çalışıldığı böyle bir dönemde ana muhalefetin adeta terbiye edilmeye çalışıldığı izlenimi veriyor. Hal böyle olunca demokrasinin olması ve bu topraklara yerleşmesi için verilen mücadele de sekteye uğratılıyor. Bugün toplumun herhangi bir kesimine yapılacak en ufak müdahale de bu demokrasi eksikliğinin derinleşmesine yol açmaktadır. Barış ve demokrasi mücadelesinin asıl amacı, toplumun bir bütün olarak eşit ve özgür temellerde bir arada yaşamasını sağlamak ve yaşanabilecek sorunların demokrasi temelinde çözülmesini hedeflemektir.

Çünkü biliyoruz ki hukuksuz bir uygulama demokrasi getirmez. Aksine toplumda ayrışma ve umutsuzluk yaratır. Türkiye halkları buna rıza göstermiyor. Bizim derdimiz devletin ve toplumun demokratikleşmesi olurken bu yaşanan kabul edilemez, antidemokratik bir durumdur. Zaten ortada bir hukuksuzluk varsa kimse güvende değildir. Toplumsal barışın sağlanabilmesi için ana muhalefet partisinin bütünlüklü olması önemlidir. Bu yüzden de CHP’nin bu süreçten olgunlukla, bütünlüğünü sağlayarak çıkması gerekir. CHP yöneticilerinin iki kesimin de masada oturup müzakere edip hızlıca mutlak butlan durumundan kurtulmaları için anlaşıp kongreye gitmeleri en doğrusu.

Hepimizin beklentisi Barış ve Demokrasi sürecinin hızlı bir şekilde ilerlemesi; zaten yeteri kadar zaman kaybedildi. Bir an önce yasal zeminin oluşturulması ve güçlü bir muhalefet ve sorunlarını çözmüş bir CHP. Çünkü CHP, Kürt sorununun çözümüne destek verirse önümüzdeki dönem daha güçlü muhalefet yapabilir; aksi takdirde kendi içine kapanmış,

iç sorunlarıyla uğraşan, küçülmüş, topluma umut vermeyen CHP olarak kalabilir. Bunun aşılması ve sürecin bir bütün olarak değerlendirilip çözüm odaklı gidilmesi hepimiz açısından son derece önemlidir.